

табеларни преглед становништва у тој нахији према пописима из 1533, 1548 и 1600. године.

Нахија Доња Тузла била је много већа од нахије Горње Тузле. Обухватала је 56 насеља, која су припадала царском хасу и 5 насељених чифлука, који су спадали у кнежевски тимар. Утврђено је да се сједиште кнеза налазило на сјеверним и сјеверозападним дијеловима нахија. О сваком поједином насељу, као и раније, дати су исрипни подаци.

У посљедњем поглављу другог дијела књиге под насловом *Сеоска привреда* аутор расвјетљава стање затечене привреде, а затим даје преглед привредних грана заступљених на том подручју током XVI вијека: ратарства, виноградарства, сточарства, пчеларства, воћарства и перадарства. На крају је дат и табеларни преглед пољопривредних култура по насељима.

Резиме је донесен на енглеском језику (стр. 359 – 365), затим слиједи преглед извора и литературе (стр. 366 – 375), те регистар личних и географских назива (стр. 376 – 400). Од помоћи читацу су и двије географске карте: карта зворничког санцака у XVI вијеку и карта нахије Горња и Доња Тузла у XVI вијеку.

Ово дјело др Адема Ханџића је, свакако, значајан допринос нашој историографији. До сада је код нас објављено мало радова овакве врсте који приказују историјат једног насеља у цјелини. Укратко, нема у Босни данас ниједна област која има тако детаљно и озбиљно обрађену историју свога развитака. Велики значај ове студије лежи у томе што је дата, углавном, на онову прворазредне изворне архивске грађе. То су, углавном, сви до сада пронађени пописни дефтери за ово подручје од 1468. до 1600. године. Аутор је веома добро и значајки преточио податке из тих дефтера у свој рад. То се нарочито осјећа у оним поглављима гдје се искључиво ослања на такав материјал.

Бехија Златар

KLAUS KREISER, WERNER DIEM, HANS GEORG MAJER: *Lexicon der Islamischen Welt, 1 – 3 BD.*, Stuttgart 1974. (стр. 210 + 212 + 202)

У издању куће W. Kohlhammer (Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz) изашао је у три свеска лексикон под наведеним насловом, који садржи материју, значајну и за проучавање наше историје, нарочито културне историје. Лексикон има око 600 јединица које се односе на прошлост и садашњост »исламског свијета«, обухватајући разне области, као што је религија, право, филозофија, народи, језици, политичка и социјална историја, географија, народна умјетност, садашњи живот и сл. У овом лексикону сарађује око 100 стручњака из 20 земаља, а међу њима су и двојица из Југославије (др Ванчо Бошков, др Хасан Калеси). Посебно је важно да је уз сваку јединицу која се обрађује наведена основна литература. При навођењу литературе чита је тежња да се цитирају, углавном, најновији радови. Можемо пожалити што у литератури нема наших дјела, а ипак неки радови, нпр., »Прилози за оријенталну филологију«, требало би да нађу своје мјесто и у овом лексикону.

Корист од овог лексикона имали би и наши историчари који се баве турским периодом. У овом лексикону дати су основни подаци о многим појмовима из материјалне и духовне културе. Као посебне јединице, обрађени су, нпр., занати, трговина, трговачке мјере и утези, мостови, наводњавање, епиграфија, грбови, архитектура, бање, грађевински материјал, металне израђевине, медресе, надгробни споменици, музика, сликарство, писаћи материјал и сл. Приказане су и многе институције које су и у нашој прошлости налазиле своју примјену. Тако је конкретно обрађен вакуф, поједини дервишки редови, узимање јањичара, војно уређење итд. У посеб-

ној јединици обрађен је календарски систем, па се даје ова формула за прерачунавање хиџретских година у године по новој ери: $C = X - \frac{3X}{100} + 622$, гдје C означава годину по н.е., а X по хиџри. Разумије се да су за наша историјска истраживања важна објашњења и разних исламских религиозних појмова.

Директно се наших крајева тичу појмови као Босна, Дубровник, Југославија, Македонија и Србија, па Балкан, а такође и појмови под Венеција и Угарска.

Посве је природно што су аутори, с обзиром на ограниченост простора, могли дати само сумарне податке. Но и они су корисни, јер дају основне дефиниције податка, а што је можда још важније упућују и на најновију литературу.

Може се, иначе, рећи да је овај лексикон богат информацијама, па ћемо, напр., ту наћи обавјештења и о тзв. »црним муслиманима«, и о порасту становништва у исламским земљама, и о филму, и о крвној освети, и о самоубијству и другим најразличитијим појмовима.

Ибрахим Кемура

РАДНИЧКИ ПОКРЕТ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1907. ГОДИНЕ

(АРХИВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО, 1975. Г., СТР. 471) ИЗБОР,
РЕДАКЦИЈА КАСИМ ИСОВИЋ

Радничка класа, њени покрети и акције, које су природни резултат кретања и нарастања те класе, нису, историјски посматрано, појаве саме за себе, које се могу посматрати и проучавати изоловано од друштва и друштвене средине чији су продукт. Напротив. Тај, у босанскохерцеговачким приликама нови чинилац у друштву – радничка класа – плод је тога друштва и његовог развитка, почев од доласка аустроугарске војске у ове крајеве. Зато се и не може пратити развој радничког покрета и посебно научно испитивати и објашњавати кретања у њему без испитивања и проучавања цијелог друштва чији је раднички покрет само један дио. И при објављивању историјских извора о овим чињеницама мора се водити рачуна, па се зато уз документе који искључиво говоре, у овом случају, о радничком покрету, мора наћи и дио оних који се односе на послодавце – капиталисте, грађанске политичке партије и њихове планове и жеље, цркву са њеним стремљењима, затим окупаторски режим са целокупним апаратом управе и присиле: војском, жандармеријом, полицијом, обавјештајном и конфидентском службом итд.

Књига грађе о којој овдје желимо рећи неколико ријечи је, у ствари, четврта из серије Грађе за проучавање политичких, културних и социјално-економских питања из прошлости Босне и Херцеговине (XIX и XX вијек). Наиме, као што је познато, Архив Босне и Херцеговине је до сада објавио књигу *Документи из аустроугарских архива*, у којој су објављени документи који говоре о почецима радничког покрета у Босни и Херцеговини од 1878. до 1905. године. Избор, редакцију и превод докумената извршио је Војислав Божићевић. Друге двије књиге посвећене су, у босанскохерцеговачком радничком покрету, бурној 1906. години, односно генералном штрајку 1906. године. Избор, редакцију и превод докумената извршио је Касим Исковић, виши архивист у Архиву Босне и Херцеговине. Пишући својевремено о овим двијема књигама, истакли смо велики труд редактора да документе, многа лица и догађаје пропрати одговарајућим напоменама и објашњењима, што је књиге, поред свих осталих позитивних квалитета, учинило још кориснијим и употребљивијим.